

SRBIJA I SVET U 2017. GODINI

Uredili:

dr Dušan Proroković

dr Vladimir Trapara

Beograd, 2018.

Izdavač:

Institut za međunarodnu politiku i privredu,
Beograd, Makedonska 25

Za izdavača:

prof. dr Branislav Đorđević,
direktor

Recenzenti:

Momčilo Subotić, naučni savetnik,
Institut za političke studije, Beograd
Slobodan Janković, naučni saradnik,
Institut za međunarodnu politiku i privredu, Beograd
Dragan Đukanović, vanredni profesor,
Fakultet političkih nauka Univerzitet u Beogradu

Kompjuterska obrada:

Sanja Balović

Lektura

Maja Jovanović

Lektura za engleski jezik:

Maja Nikolić

Štampa:

Artprint media doo, Profesora Grčića 2, 21000 Novi Sad

ISBN 978-86-7067-250-5

Zbornik radova je rezultat rada na projektu Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja: „Srbija u savremenim međunarodnim odnosima: Strateški pravci razvoja i učvršćivanja položaja Srbije u međunarodnim integrativnim procesima – spoljnopolitički, međunarodni ekonomski, pravni i bezbednosni aspekti, iz programa osnovnih istraživanja kod Ministarstva prosvete, nauke i tehnološkog razvoja Republike Srbije“ (evidencioni broj 179029)

SADRŽAJ

Dušan Proroković, Vladimir Trapara

UVOD: SRBIJA I SVET U 2017. GODINI

7

I

Regionalni odnosi i pozicija Republike Srbije

Srdan Perišić

SRBIJA I BRISELSKI PROJEKAT ZAPADNI BALKAN

11

Nebojša Vuković

RATOM ČETVRTE GENERACIJE DO VELIKE ALBANIJE

26

Dušan Proroković

REAKTUALIZACIJA KONCEPTA MEĐUMORJA (INTERMARIJUMA)
I POLOŽAJ SRBIJE

51

Milan Subotić, Ivan Dimitrijević

EKSTREMIZAM NA ZAPADNOM BALKANU KAO PREPREKA
PROKLAMOVANOJ POLITICI EU O POMIRENJU
I DOBROSUSEDKIM ODNOSIMA

67

Dragomir Radenković

MANJINSKA POLITIKA KAO JEDNA OD DETERMINANTI MESTA SRBIJE
U REGIONU U 2017. GODINI

89

II

Međunarodna ekonomija i energetska bezbednost

Dejan Miletić, Emina Jeremić – Marković

EKONOMSKO-POLITIČKA POZICIJA SRBIJE U SAVREMENOM SVETU
– GDE SE NALAZIMO I ČEMU TEŽIMO

113

Duško Dimitrijević

SERBIA AND CURRENT TRENDS IN ENERGY SECURITY

126

III Međunarodni odnosi i spoljna politika Republike Srbije

Srećko Đukić

AKTUELNI POGLED NA SRPSKO-RUSKE ODNOSI:
DOSTIGNUĆA I PERSPEKTIVE

155

Ana Jović-Lazić, Ivona Lađevac

ODNOSI SRBIJE I RUSIJE
– UTICAJ NA MEĐUNARODNI POLOŽAJ NAŠE ZEMLJE

173

Katarina Štrbac, Branislav Milosavljević

NOVINE U ZAJEDNIČKOJ SPOLJNOJ I BEZBEDNOSNOJ POLITICI
EVROPSKE UNIJE I REPUBLIKE SRBIJE

197

Dragan Stanar

ETIČKI IZAZOVI MEĐUNARODNE POLITIKE: MORALNA OGRANIČENJA
SPOLJNE POLITIKE SRBIJE U „PRIRODNOM STANJU“

214

Branko Balj

SRBIJA I EU

230

UVOD: SRBIJA I SVET U 2017. GODINI

Institut za međunarodnu politiku i privredu je 2017. godine proslavio veliki jubilej: sedam decenija postojanja i kontinuiranog rada. Zbornik radova „Srbija i svet u 2017. godini“ publikujemo kao jednu od aktivnosti u okviru obeležavanja sedamdesetogodišnjice rada Instituta.

U ovom zborniku objavljujemo dvanaest radova šesnaest autora (četiri koautorska članka) koji su razvrstani u tri poglavlja. U prvom poglavlju razmatraju se regionalni odnosi na području (zapadnog) Balkana i pozicija Republike Srbije. U ovom delu analizirana su pitanja mesta i uloge Srbije u „briselskom projektu Zapadni Balkan“, reaktuelizacija (geopolitičkog) koncepta Međumorja (Intermarijuma) i kakve će implikacije imati njegova realizacija na spoljnu politiku Srbije, zatim nezaobilazna tema srpsko-albanskih odnosa, kao verovatno ključnih za buduću (de)stabilizaciju regiona u celini, potom sve izraženija pretnja ekstremizma za regionalnu bezbednost i manjinska politika kao jedna od determinanti položaja Srbije u pripadajućem regionu u 2017. godini.

Drugo poglavlje namenjeno je za teme međunarodne ekonomije i energetske bezbednosti i u njemu se analizira ekonomsko-politička pozicija zemlje u savremenom (globalizovanom) svetu, kao i moguće postavljanje Srbije u odnosu na ključne trendove na polju energetske bezbednosti. Jedan rad u ovom poglavlju štampan je na engleskom jeziku, što će verovatno biti od značaja za „međunarodnu publiku“ i dalja istraživanja ovog pitanja.

Treće poglavlje posvećeno je aktuelnom trenutku u međunarodnim odnosima i pitanju spoljnopolitičkog pozicioniranja Srbije. U tom kontekstu opisuju se dinamični bilateralni odnosi sa Rusijom, ispituju dosadašnja dostignuća i razmatraju perspektive, kao i promene u spoljnoj i bezbednosnoj politici EU koje se mogu odraziti na ukupni položaj Republike Srbije, a imajući u vidu sve ugovorne obaveze između Beograda i Brisela. Takođe, u ovom poglavlju nalaze se i dva rada koja se više dotiču političke filozofije, nego analize izabranih indikatora stanja u međunarodnim odnosima. Jedan je posvećen etičkim izazovima međunarodne politike, odnosno moralnim ograničenjima spoljne politike Srbije u „prirodnom stanju“, a drugi (nesaglasnosti) vrednosno-političkih obrazaca EU i Srbije, usled čega dolazi do problematizacije međusobnih odnosa. Odlučili smo se da ih objavimo ne samo zbog njihovog kvaliteta, već i zato što su ova pitanja, usled preteranog oslanjanja na „racionalne izbore“ i podređivanje vođenja politike „racionalnim odlukama“, u teoriji međunarodnih odnosa često zaobilažena i nedovoljno razmatrana. Svaka politika, pa tako i spoljna politika jedne države, mora

SERBIAN-RUSSIAN RELATIONS - IMPACT ON THE INTERNATIONAL POSITION OF OUR COUNTRY

Abstract: The paper analyses the relations between Serbia and the Russian Federation, and the impact of their cooperation on the international position of our country. Generally speaking, the cooperation of Serbia and Russia as a whole is characterized by the progressive development of mutual relations. The high level of bilateral ties is not only the result of the traditional cultural and historical connections, but also has a contemporary basis based on economic and political interests. The analysis starts with the foreign policy priorities and goals of Serbia, which include a clear commitment to European integration and the development of comprehensive cooperation with Russia. It is based on the fact that Russia is a very important international actor whose policy has a global significance and repercussions, and that Serbia has a huge strategic interest to develop good relations and comprehensive cooperation with Russia.

For Serbia, the most important is Russian support for its territorial integrity and policy towards Kosovo. Russian diplomatic support created the conditions for Russian companies to have greater and easier access to the Serbian market, which is important as its largest market in the Western Balkans. At the same time, Russia supports Serbia's policy towards Kosovo because it wants to strengthen its role and influence in the Western Balkans region. Constantly defending its interests in Serbia, Russia is striving to create the basis for expanding its political and economic presence in the Balkan.

Key words: Serbia, Russian Federation, cooperation, European Union, Kosovo, international relations.

NOVINE U ZAJEDNIČKOJ SPOLJNOJ I BEZBEDNOSNOJ POLITICI EVROPSKE UNIJE I REPUBLIKE SRBIJE

*pukovnik dr Katarina Štrbac¹
potpukovnik mr Branislav Milosavljević²*

Apstrakt: Od formiranja Evropske unije oblast spoljne, bezbednosne i odbrambene politike smatra se važnim delom evropskih integracija. U proteklom periodu evropska bezbednosna arhitektura je značajno ojačana objavljivanjem Globalne strategije bezbednosti nakon gotovo deset godina od prethodne, zatim jasnim planovima za naredni period ogledanim u Implementacionom planu, ali i odlukama administracije EU koje su uticale na formiranje Stalne strukturalne saradnje u oblasti bezbednosti i odbrane. Imajući na umu bezbednosne prilike koje su značajno uzdrmale evropski kontinent u proteklom periodu, kao i pokušaje promene demografske slike kontinenta, jasno je da jačanjem bezbednosne politike sama Unija pokušava da ugrožavanje bezbednosti kontinenta smanji na minimum. Takva ideja biće moguća ukoliko planovi i strategije iz oblasti spoljne politike, bezbednosti i odbrane budu materijalizovane. U tom smislu, Republika Srbija kao zemlja kandidat značajno doprinosi zajedničkoj spoljnoj, bezbednosnoj i odbrambenoj politici Unije, ali i da spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku u najvećoj meri usklađuje sa pozicijama i delovanjem EU u svim najvažnijim pitanjima globalnog, evropskog i regionalnog karaktera. Imajući u vidu da je EU od svog nastanka, kao svojevrsni model pomirenja na prostoru Evrope, razvijala i unapređivala zajedničke principe i vrednosti usmerene ka sprečavanju nastanka sukoba na evropskom kontinentu, a i šire, Republika Srbija je spremna da nakon ulaska u EU, kroz politički dijalog i razvojnu saradnju, trgovinu, kontrolu naoružanja, pitanje ljudskih prava i politiku zaštite životne sredine, ali i kratkoročne mehanizme EU doprinese razvoju i jačanju uloge EU u sprečavanju sukoba.

Ključne reči: Evropska unija, zajednička spoljna, bezbednosna i odbrambena politika, globalna strategija Evropske unije, civilne misije, multinacionalne operacije.

¹ Stavovi autora u članku su njihovi lični stavovi i ne predstavljaju stavove Ministarstva odbrane

² Pukovnik dr Katarina Štrbac je direktor Direkcije za evropske integracije i upravljanje projektima Ministarstva odbrane, a potpukovnik mr Branislav Milosavljević je istraživač u Institutu za strategijska istraživanja, Univerziteta odbrane.

UVOD

Bezbednost evropskog kontinenta u bližoj prošlosti nikada nije bila na većem iskušenju zbog mnogih izazova, rizika i pretnji koji ranije nisu bili u bezbednosnom fokusu, kao što su migracije stanovništva, izbeglička kriza, teroristički napadi u Evropi, ekonomska kriza, unutardržavni konflikti na istočnim granicama, siromaštvo, devastacija životne sredine, prirodne nepogode, nepovoljna demografska slika stanovništva itd. Sve to je uzrokovalo potrebu da se Evropska strategija bezbednosti³ osavremeni i prilagodi bezbednosnim okolnostima koje u ovom trenutku opterećuju kontinent. Događaji koji su obeležili početak 21. veka pokazuju da nacionalna bezbednost više nije imperativni objekt bezbednosne pažnje, što naglašava potrebu bezbednosne saradnje u svim svojim segmentima – od civilnih do vojnih. Bezbednosna saradnja mora biti usmerena na stvaranje širokih političko-bezbednosnih i ekonomsko-trgovinskih aranžmana, koji brišu prostor i granice među državama na evropskom kontinentu. Značaj Evropske unije i integracija država kontinenta u tu nadnacionalnu organizaciju može doprineti većoj bezbednosti svih zemalja, a saradnja u oblasti bezbednosti kroz razne mehanizme Evropske unije doprinosi bržoj identifikaciji i eliminaciji izazova, rizika i pretnji. Ideja o Evropskom savezu iz XIX veka o potpuno razvijenom federalnom sistemu na kontinentu koji bi obuhvatao evropsku saveznu vojsku u narednom periodu mogla bi da se ostvari kroz odluke koje jačaju zajedničku spoljnu, bezbednosnu i odbrambenu politiku Evropske unije.⁴ Republika Srbija u velikoj meri doprinosi Zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici, odnosno zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici Evropske unije, kroz učešće u multinacionalnim operacijama, a uskoro i kroz civilne misije, bez obzira na trenutni status u samoj Uniji. Iako su pregovori u poglavlju 31 – spoljna, bezbednosna i odbrambena politika trenutno u *statusu quo*, Srbija kao zemlja kandidat daje puni doprinos naporima za očuvanje globalnog mira i stabilnosti.

GLOBALNA STRATEGIJA EU I ZBOP

Nakon prvog strateškog dokumenta koji je usvojio Evropski savet kojim se obezbeđuje okvir za sprovođenje zajedničke spoljne i bezbednosne politike i po prvi put analizira i definiše bezbednosno okruženje EU, identifikuje koji su ključni bezbednosni izazovi i političke implikacije za EU iz 2003. godine,⁵ njenog osavremenjivanja iz 2008. godine, a u svetlu prilagođavanja same Evropske unije ali i partnera novim izazovima, rizicima i pretnjama bezbednosti koji ugrožavaju

³ European security strategy, usvojena 2003. godine, a adaptirana 2008. godine

⁴ Šmale Wolfgang, Istorija evropske ideje, Klio, Beograd, 2003.

⁵ European security strategy, <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>

evropski kontinent, u junu 2016. godine objavljena je Globalna strategija Evropske unije za spoljnu i bezbednosnu politiku.⁶ U tekstu su određeni prioriteti koji se odnose na: (1) bezbednost Unije; (2) investiranje u izgradnju otpornosti i održivosti država i društava na istočnim i južnim granicama Evropske unije; (3) razvoj integrisanog pristupa u rešavanju konflikata i kriza; (4) promovisanje i podrška regionalnih okvira saradnje, i (5) jačanje sistema globalnog upravljanja zasnovanog na međunarodnom pravu, uključujući principe Povelje UN, jačanju ljudskih prava i održivom razvoju.

Sam dokument je dugo čekao ako se ima na umu da se u periodu od 2003. godine poimanje bezbednosti značajno promenilo, naročito izazovi rizici i pretnja bezbednosti same Unije. U tom periodu Unija je bila uzdrmana ekonomskom krizom, migrantskom krizom, jačanjem uloge nedržavnih oružanih aktera u svetskoj bezbednosti, terorističkim napadima na tlu Evropske unije, brojnim prirodnim katastrofama, promenom demografske slike kontinenta, slabljenjem ekonomije, sankcijama Ruskoj Federaciji i na kraju Bregzitom. Dokument nije u državama članicama prihvaćen sa velikim oduševljenjem, imajući u vidu pre svega kritike koje se odnose na ulogu država članica u tom strateškom dokumentu, kao i stavove da je umesto strategije trebalo odrediti ciljeve delovanja Unije.⁷ Takođe, pitanje bezbednosti i odbrane nije rešeno Globalnom strategijom, pogotovo delovi koji se odnose na upotrebu Borbenih grupa EU,⁸ sistem uzimanja i deljenja,⁹ odnosno razvijanja određenih vojnih kapaciteta kako ne bi došlo do dupliranja u okviru same Unije. Globalna Strategija EU predstavljena je u junu 2016. godine, a radi pojašnjenja i daljeg preciziranja delovanja EU i njenog uticaja na odnose u svetu u novembru 2016. godine Evropski savet je doneo zaključak o implementaciji Globalne strategije u oblasti bezbednosti i odbrane,¹⁰ a Visoka predstavica za spoljnu i bezbednosnu politiku u novembru 2016. godine predstavila je i Implementacioni plan o bezbednosti i odbrani.¹¹ Svojim sadržajem Zaključci Saveta definišu nivo ambicija u pogledu utvrđivanja glavnih ciljeva koje

⁶ EU Global strategy, <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-promote-citizens-interests>

⁷ Goldmann Kjell, Howorth Jolyon, Menon Anand, Gross Eva, Occasional papers No14, The Swedish Institute of International Affairs, <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/european-global-strategy-in-theory-and-practice-relevance-for-the-eu.pdf>

⁸ Od formiranja 2005. godine do danas BG EU nisu ni jednom bile aktivirane, iako je bilo vanrednih situacija u kojima je ta vrsta pomoći bila neophodna.

⁹ Pooling and sharing

¹⁰ Conclusions on Global strategy, <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/11/14/conclusions-eu-global-strategy-security-defence/>

¹¹ Implementation plan on security and defence, <http://www.consilium.europa.eu/media/22460/eugs-implementation-plan-st14392en16.pdf>

će Evropska unija i njene članice nastojati da ostvare, uključujući dalje unapređenje Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike. Zaključci Saveta predstavljaju određenu vrstu pojašnjenja Globalne strategije EU za države članice koje su suzdržane prema predlogu za jačanjem saradnje u oblasti bezbednosti i odbrane na evropskom nivou. Takođe, značajna pažnja posvećena je i izbegavanju dupliranja kapaciteta sa NATO i ostvarenju pune komplementarnosti sa tom organizacijom. Nivo ambicija je tesno povezan sa sledećim strateškim prioritetima predstavljenim Globalnom strategijom: (1) odgovor na spoljne sukobe i krize; (2) izgradnja partnerskih kapaciteta i (3) zaštita Evropske unije i njenih građana.

Iako je ideja zajedničke Evrope u ovom trenutku upitna, a zahvaljujući neočekivanim izazovima kao što je Bregzit, činjenica je da Evropska unija želi Globalnom strategijom i Implementacionim planom da ojača svoju poziciju u oblasti bezbednosti i odbrane. Potreba za većim angažovanjem u rešavanju globalnih bezbednosnih pitanja dovodi do potrebe jačanja zajedničkih bezbednosnih kapaciteta kroz različite mehanizme, što zemlje članice ne prihvataju na adekvatan način. Zemlje članice EU zbog ekonomskih razloga nisu spremne da povećavaju izdvajanja za odbranu bez realnog planiranja i ravnomernije podele, stoga je izrada Implementacionog plana bila nužnost. U prilog tome govori i činjenica da je Evropska komisija objavila da je nedostatak saradnje država članica u oblasti odbrane i bezbednosti koštao između 25 i 100 milijardi evra godišnje.¹² Iako se naglašava da nivo ambicija mora biti utemeljen na postojećim finansijskim mogućnostima, ipak su države članice pozvane da poštuju preporuke Evropskog saveta iz juna 2015. godine u vezi sa obezbeđenjem dovoljno sredstava za finansiranje sistema odbrane. Naglašena je i potreba za ohrabrivanjem finansijske solidarnosti, primenom principa ravnomerne podele tereta, kao i povećanjem dostupnosti, fleksibilnosti i prihvatljivosti finansijskih instrumenata Evropske unije za jačanje bezbednosti i odbrane.

Jedan od ciljeva predviđenih Implementacionim planom je i stvaranje uslova za optimalni odgovor na spoljne izazove i krize zbog čega je potrebno razviti kapacitete za pravovremenu procenu situacije i hitno reagovanje Evropske unije u svim fazama krize.¹³ U vezi sa obezbeđenjem zaštite Evropske unije i njenih građana, postavljeni su sledeći ciljevi: (1) efikasnost izvođenja civilnih i vojnih operacija i misija van granica Evropske unije koje će, između ostalog, doprineti: bezbednosti njenih spoljnih granica, kao i izgradnji kapaciteta partnera za upravljanje njihovim granicama; osiguranju stabilnosti pristupa globalnim zajedničkim dobrima, npr. otvorenom moru, sajber prostoru, kosmosu, i njihovo

nesmetano korišćenje; suzbijanju hibridnih pretnji; unapređenju sajber bezbednosti; sprečavanju terorizma i radikalizacije sukoba; borbi protiv krijumčarenja ljudi, trgovine ljudima i nezakonitih migracija; poštovanju režima o neširenju oružja i borbi protiv trgovine oružjem, kao i borbi protiv organizovanog kriminala; (2) unapređenje postojeće politike Evropske unije u navedenim oblastima, i (3) stvaranja uslova za nesmetanu primenu klauzule o uzajamnoj pomoći i solidarnosti u skladu sa članom 42 stav 7 Ugovora o Evropskoj uniji i člana 222 Ugovora o funkcionisanju Evropske unije. Ovde je važno istaći da je jasno navedeno da NATO i dalje predstavlja temelj kolektivne odbrane država koje su njegovi članovi.¹⁴

Imajući u vidu potrebu Evropske unije da se više angažuje u održavanju mira u svetu i jačanju bezbednosti evropskog kontinenta, u narednom periodu kroz zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku razvijaće:

1. operacije upravljanja krizom u situacijama povećanog rizika u područjima koja okružuju Evropsku uniju;
2. operacije stabilizacije, uključujući vazdušne i specijalne operacije;
3. brz civilni i vojni odgovor, uključujući operacije vojnih snaga za brzi odgovor, gde se mogu upotrebljavati i Bobbene grupe EU – samostalno ili unutar drugih formacija prilagođenih konkretnoj misiji;
4. civilne misije;
5. operacije očuvanja bezbednosti vazdušnog prostora, uključujući blisku vazdušnu podršku i izviđanje iz vazduha;
6. operacije pomorske bezbednosti;
7. misije za izgradnju civilnih kapaciteta i reformu sektora bezbednosti, i
8. misije izgradnje vojnih kapaciteta.¹⁵

Navedeni ciljevi koje će sprovesti Evropska unija kroz zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku postavljeni su veoma ambiciozno uz povećana izdvajanja za odbranu država članica, ali i period prilagođavanja na novonastale okolnosti i ulogu same Unije u ostvarivanju tih ciljeva.

Zajednička bezbednosna i odbrambena politika kao deo Zajedničke spoljne i bezbednosne politike EU čini važan aspekt spoljne politike Evropske unije u očuvanju međunarodnog mira i bezbednosti i njenoj želji da postane globalni akter. Jedan od glavnih instrumenata, ali svakako ne i jedini, su mirovne misije. One su, pre svega, usmerene na uspostavljanje i održavanje mira, odnosno na post-

¹² http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm

¹³ Lisbon Treaty, <http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-5-general-provisions-on-the-unions-external-action-and-specific-provisions/chapter-2-specific-provisions-on-the-common-foreign-and-security-policy/section-2-provisions-on-the-common-security-and-defence-policy/130-article-43.html>

¹⁴ Implementation plan on security and defence, <http://www.consilium.europa.eu/media/22460/eugs-implementation-plan-st14392en16.pdf>

¹⁵ EU Global strategy, <https://europa.eu/globalstrategy/en/council-conclusions-implementing-eu-global-strategy-area-security-and-defence>

konfliktnom razvoju sa akcentom na neposredno okruženje koje može da destabilizuje bezbednost EU. U okviru svojih spoljnopolitičkih aktivnosti ZBOP se u dobroj meri oslanja na ekonomiju, trgovinu, nauku i tehnologiju, tradiciju, kulturu i druge prednosti i privlačnosti EU i njenih država članica. Evropska unija je od 1999. godine do danas imala preko 30 misija, od čega su polovina bile vojne, a polovina civilne. U ovom momentu Unija ima 16 misija od kojih su 10 civilnih i 6 vojnih, i u kojima je angažovano preko 5.000 vojnih, policijskih i civilnih stručnjaka na tri kontinenta. Prva vojna operacija bila je operacija CONCORDIA u Makedoniji 2003. godine, dok je prva civilna misija (policijska) bila EUPM u Bosni i Hercegovini iste godine. Region koji je bio ključan za osnivanje i razvoj ZSBP/ZBOP, a posebno misija upravljanja krizama, jeste Balkan imajući u vidu povezanost bezbednosne dinamike Balkana i EU, što je i danas više nego očigledno. Najveća i najkompleksnija misija EU i jedina sa izvršnim mandatom nalazi se na Kosovu i Metohiji i to je misija vladavine prava EULEX. Ono što karakteriše misije EU je činjenica da EU podstiče učešće trećih država u njima kako bi uključila veći broj aktera i povećala nivo efikasnosti tih misija. Jedna od glavnih karakteristika mirovnih misija pod pokroviteljstvom EU jeste uključivanje trećih država, odnosno upotreba kapaciteta trećih država i međunarodnih organizacija. Prvi koraci u tom smeru napravljeni su na relaciji EU-NATO, da bi se završili kroz kreiranje Evropskog bezbednosnog identiteta u okvirima NATO, a posle toga i uspostavljanjem veće autonomije u oblasti upravljanja krizama u odnosu na NATO, prvo kroz WEU a kasnije kroz ZBOP. Ugovori iz Berlina od 1996. i 2002. godine (Berlin plus) omogućili su korišćenje NATO kapaciteta od strane EU pod dogovorenim uslovima. Imajući u vidu poteškoće u korišćenju ovih mehanizama, posebno od priključenja Kipra EU 2004. godine i protivljenja Turske, od dosadašnjih 30 misija koje je EU sprovela samo dve su bile u aranžmanu Berlin plus (Concordia u Makedoniji 2003. i EUFOR Althea u BiH koja traje od 2004. do danas). To je značilo da je EU neophodno da nađe dodatne resurse na drugoj strani, pre svega kroz bilateralnu saradnju sa drugim državama i međunarodnim organizacijama. Najčešći oblik uspostavljanja saradnje sa trećim stranama je bilateralni ugovor o uspostavljanju okvira za učešće određene zemlje u upravljanju krizama od strane EU. Ovim ugovorom se definiše pravni okvir, prava i obaveze EU i treće države u pogledu učestvovanja vojnih i civilnih kapaciteta date države u misijama upravljanja krizama koje predvodi EU.

Novina koja je izazvala reakcije i u samoj Evropskoj uniji, ali i šire, je Stalna strukturalna saradnja.¹⁶

Kroz PESCO se očekuje da zemlje članice Evropske unije izvršavaju zadatke kojima će se štititi evropske vrednosti i interesi. Države koje su odlučile da se priključe ovoj vrsti stalne strukturalne saradnje izvršile su podelu nadležnosti i obaveze koje proističu iz te saradnje. Saradnja se odnosi na: investicije u odbrani, mere za unapređenje operativnih sposobnosti, saradnja na polju izgradnje

¹⁶ Permanent Structured Cooperation (PESCO).

zajedničkih sposobnosti, nedostaci u pogledu sposobnosti i industrijski programi koji podržavaju PESCO. Takođe, prema stavovima zemalja članica PESCO ne predstavlja „konkurenciju“ NATO već određenu vrstu izgrađivanja komplementarnih kapaciteta za zaštitu interesa i vrednosti Evropske unije. Do sada su 23 države članice EU¹⁷ potpisale zajedničku izjavu o pristupanju mehanizmu PESCO, pri čemu se očekuje i od ostalih zemalja članica da se priključe toj saradnji.

U Deklaraciji o PESCO projektima navode se projekti od zajedničkog interesa za zemlje članice:

1. uspostavljanje Evropske medicinske komande – vodeća država SR Nemačka,
2. unapređenje radio-telekomunikacionog softvera povezanog sa programom pod nazivom “European Secure Software defined radio – ESSOR” – vodeća država Francuska,
3. unapređenje pokretljivosti vojnih snaga na teritoriji Evrope putem pojednostavljivanja i standardizacije prekograničnih procedura – vodeća država Holandija,
4. uspostavljanje Evropskog logističkog čvorišta – vodeća država SR Nemačka,
5. funkcionisanje operativne energije,
6. uspostavljanje Centra izuzetnosti za sertifikaciju obuke OS država članica EU,
7. unapređenje podrške za izvođenje operacija – vodeća država Francuska,
8. izgradnja razmestivih vojnih kapaciteta za pomoć u vanrednim situacijama – vodeća država Italija,
9. unapređenje sposobnosti za protivmorska dejstva na moru kroz razvoj podmorničkih dronova za otkrivanje mina i njihovo uništenje, kao i razvoj poluautomatskih podmorničkih sistema – vodeća nacija Belgija,
10. razvoj autonomnog sistema za nadgledanje luka – vodeća država Italija,
11. nadogradnja sistema za nadgledanje akvatorije – vodeća država Grčka,
12. razvoj platforme za razmenu podataka o odgovorima na sajber napade i pretnje,
13. uspostavljanje timova za brzo reagovanje i uzajamnu pomoć po pitanju sajber bezbednosti – vodeća država Litvanija,
14. standardizacija procedura za komandovanje i kontrolu u izvođenju operacija pod okriljem ZBOP – vodeća država Španija,
15. izgradnja sposobnosti za indirektnu vatrenu podršku – vodeća država Slovačka,

¹⁷ Države koje su potpisale pristupanje su Austrija, Belgija, Bugarska, Češka Republika, Hrvatska, Kipar, Estonija, Finska, Francuska, Nemačka, Grčka, Mađarska, Italija, Letonija, Litvanija, Luksemburg, Holandija, Poljska, Rumunija, Slovačka, Slovenija, Španija i Švedska. Države koje u tom trenutku nisu pristupile su V. Britanija, Danska, Portugal, Malta i Irska.

16. uspostavljanje snaga za ojačanje pod okriljem koncepta snaga za brzo reagovanje EU (Crisis Response Operation Core/CROC), koje će raspolagati punim spektrom vojnih sposobnosti – vodeća država SR Nemačka,
17. razvoj naredne generacije oklopljenih borbenih vozila pešadije (Armoured Infantry Fighting Vehicles – AIFV), amfibijskih ofanzivnih borbenih sredstava (Amphibious Assault Vehicles – AAV) i lakih transportnih vozila (Light Transport Vehicles – LTV) – vodeća država Italija.¹⁸

Pored toga, pomenutom Deklaracijom države učesnice su pozvane da nastave sa daljim radom na identifikovanju ostalih PESCO projekata koji bi mogli da se uspostave u narednom periodu. Treće zemlje, ili zemlje kandidati za članstvo, mogu da apliciraju za projekte u okviru PESCO kroz bilateralne dogovore sa vodećom nacijom.

REPUBLIKA SRBIJA – DOPRINOS ZAJEDNIČKOJ BEZBEDNOSNOJ POLITICI EVROPSKE UNIJE

Imajući na umu nedeljivost evropskog kontinenta, te da osim zemalja članica Evropske unije i zemlje koje su bilo u procesu pregovora za članstvo ili zemlje koje nisu još uvek u tom procesu, sa bezbednosnog stanovišta ne možemo da delimo kontinent na one koji manje ili više doprinose njegovoj bezbednosti. Takođe, danas se ne može napraviti jasna distinkcija manje ili više bezbednih zemalja, ako imamo na umu prirodu današnjih pretnji bezbednosti. Bezbednosni spektar je multiplikovan u odnosu na period donošenja Evropske strategije bezbednosti 2003. godine, što samo po sebi zahteva integrisan odgovor na nove pretnje, bez obzira na stepen integracije u Evropsku uniju. Zapravo, ukoliko se želi dostići određeni stepen bezbednosti na evropskom kontinentu koji je proteklih godina značajno uzdrman, onda Evropska unija mora uzeti u obzir i doprinos država koje nisu članice same Unije. Činjenica je da je Evropska unija napravila značajan iskorak u percepciji svoje bezbednosti objavljivanjem Evropske globalne strategije, a još više objavljivanjem Implementacionog plana za sprovođenje te strategije, i na neki način i zemlje koje nisu članice pozvala da više doprinose ponovnom uspostavljanju bezbednog kontinenta. Takođe, današnje pretnje bezbednosti odavno prevazilaze nacionalni pristup i zahtevaju integrisanost bezbednosnog sektora. To se ne odnosi samo na članice Unije, jer jačanje zaštite i otpornosti kritične infrastrukture ne može biti samo pitanje Unije. Zatim, zaštita spoljnih granica i izgradnja kapaciteta za zaštitu granica nije samo zadatak zemalja članica, niti mogu da ga izvrše bez ostalih evropskih zemalja.¹⁹ U proteklom periodu veći

¹⁸ Stalna strukturalna saradnja, [https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent%20Structured%20Cooperation%20\(PESCO\)%20-%20Factsheet](https://eeas.europa.eu/headquarters/headquarters-homepage_en/34226/Permanent%20Structured%20Cooperation%20(PESCO)%20-%20Factsheet)

¹⁹ Tokom migrantske krize saradnja zemalja članica EU i Republike Srbije je dala rezultate i prekinula tzv. Balkansku rutu.

deo zemalja Evrope bio je pogođen prirodnim nesrećama koje su se prelivale na određenoj teritoriji bez obzira na državne granice, što je pokazalo neophodnost saradnje i zajedničkog odgovora na vanredne situacije, bilo kroz mehanizam EU za odgovor na katastrofe ili bilateralnu i multilateralnu pomoć ugroženim zemljama. Borba protiv celog spektra hibridnih pretnji bezbednosti mora biti jedinstvena, naročito u oblasti borbe protiv raznih pojava oblika terorizma i ekstremizma, u oblasti sajber bezbednosti, ilegalnih migracija, neproliferacije oružja za masovno uništenje i organizovanog kriminala.

U tom smislu i Republika Srbija je veoma osetljiva na dešavanja u regionu, kao i na dešavanja u samoj Uniji, jer svi ti procesi direktno utiču na interese, stabilnost i bezbednost Srbije. Srbija je aktivni učesnik Sporazuma o asocijaciji i pridruživanju i otvoreni su pregovori za punopravno članstvo u Evropsku uniju. Srbija se u tom procesu obavezala ne samo na prihvatanje zakona, standarda, politika i procedura koje važe u EU, već i na politički i bezbednosni angažman u skladu sa spoljnom i bezbednosnom politikom EU. Republika Srbija, iako nema zvaničnu spoljno-političku strategiju ima praksu iz koje se može sagledati njena konstruktivna uloga u spoljnopolitičkoj i bezbednosnoj dinamici sopstvenog regiona, Evrope, ali i činjenica da poseduje adekvatne instrumente i mehanizme da bude prisutna i na globalnoj međunarodnoj sceni.

U tom smislu, Republika Srbija kao zemlja posvećena očuvanju bezbednosti ne samo svoje teritorije već regiona može da doprinese u velikoj meri i bezbednosti u svetu, a kroz vojne misije pod okriljem EU doprinosi od 2011. godine. Osim toga, od Republike Srbije kao zemlje kandidata očekuje se prilagođavanje postojećih ili izrada novih stratejskih dokumenata iz oblasti bezbednosti. Republika Srbija je opredeljena da, u skladu sa potrebama i mogućnostima, utemelji i razvija sistem nacionalne bezbednosti koji je u stanju da adekvatno odgovori na sve izazove, rizike i pretnje bezbednosti, kao i da učestvuje u izgradnji i unapređenju regionalne, evropske i globalne bezbednosti.²⁰ S tim u vezi, u fokusu bezbednosnog angažovanja Republike Srbije nalaze se interesi koji predstavljaju širi opseg opšte bezbednosno shvaćenih pretnji koje identifikuje i EU, uz uvažavanje specifičnosti geostratejskog prostora koji zauzima naša zemlja. Bezbednosni pristup Republike Srbije je kompatibilan sa onim koji je prihvaćen u EU što je značajno za sam tok pregovora o članstvu. Takođe, izvesno je da Republika Srbija poseduje kapacitete koji značajno doprinose jačanju bezbednosnih i odbrambenih sposobnosti Evropske unije. Tu se u ovom trenutku, pre svega, misli na učešće Vojske Srbije i drugih snaga odbrane u multinacionalnim operacijama pod okriljem Evropske unije. Kroz proces evropskih integracija R. Srbija je izrazila spremnost da izgrađuje kapacitete i sposobnosti sistema nacionalne bezbednosti, u skladu sa obavezama koje proizilaze iz Zajedničke spoljne, bezbednosne i odbrambene politike EU i da intenzivira dijalog sa Unijom o pitanjima od zajedničkog interesa,

²⁰ Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, 2009.

uključujući bezbednosna, odbrambena i vojna pitanja. Republika Srbija raspolaže kapacitetima koji su dovoljni za trenutni nivo doprinosa Zajedničkoj spoljnoj i bezbednosnoj politici i Zajedničkoj bezbednosnoj i odbrambenoj politici Evropske unije i spremna je da ih u narednim godinama dodatno jača, u skladu sa obavezama koje se budu preuzimale. Republika Srbija, kao država kandidat za članstvo u EU, uzela je u obzir stavove iskazane u Evropskoj globalnoj strategiji, kao i promene koje su nastale u oblasti politike i institucionalne izgrađenosti EU i, shodno tome, u 2017. godini pokrenula je proces revizije i usklađivanja svojih stratejskih dokumenata u oblasti bezbednosti i odbrane sa navedenom strategijom. Imajući u vidu da je jedan od osnovnih spoljopolitičkih prioriteta Republike Srbije integracija u EU, kao i da naša država planira da nastavi učešće u ZBOP EU, postoji stalna potreba i odgovornost nadležnih državnih organa Republike Srbije da stratejska opredeljenja u oblasti bezbednosti i odbrane, u najvećoj mogućoj meri budu usklađena sa evropskim stratejskim dokumentom u oblasti bezbednosti. Za Republiku Srbiju, kao vojno neutralnu državu, posebno je značajno što su, prema globalnoj strategiji EU, države članice EU nosilac Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike Evropske unije, i ostaju suverene u donošenju odluka u sferi odbrane. Jednako vredan je i stav iz Globalne strategije prema kome „odnosi EU–NATO ne treba da prejudiciraju bezbednosnu i odbrambenu politiku članica koje nisu u NATO“. U skladu sa ostvarenim napretkom u procesu pristupanja EU, Republika Srbija je spremna da stavi na raspolaganje svoje odbrambene kapacitete sa ciljem implementacije Zajedničke spoljne i bezbednosne politike/Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike i aktivno učestvuje u multinacionalnim operacijama očuvanja međunarodnog mira i bezbednosti. Opredeljena je da svoje odbrambene potencijale angažuje na osnovu Ustava Republike Srbije, Povelje UN i principa međunarodnog prava koji regulišu upotrebu sile. Shodno tome, kroz proces reforme sistema odbrane Republike Srbije adekvatna pažnja je posvećena dostizanju potrebnog nivoa interoperabilnosti za učešće u misijama EU. Značaj međunarodne saradnje i učešća u bezbednosnim integracijama ističe se u stratejskim dokumentima iz oblasti bezbednosti i odbrane, kao jedan od nacionalnih prioriteta i interesa. Međutim, budući da je reč o dokumentima nacionalnog nivoa u njima se posebno naglašava odlučnost Srbije da zaštiti svoj suverenitet i teritorijalni integritet. Iako je Evropska globalna strategija, najvećim delom, prihvatljiva sa stanovišta nacionalnih interesa Republike Srbije u oblasti bezbednosti, trenutno nije moguće obezbediti potpunu usklađenost nacionalnog strateškog spoljopolitičkog i bezbednosnog okvira sa evropskim, imajući u vidu da postoji različit odnos prema pitanju saradnje sa Ruskom Federacijom. I pored toga, Republika Srbija iskazuje spremnost da kroz proces pregovora u Poglavlju 31– Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika, konstantno povećava nivo usklađenosti svoje spoljne, bezbednosne i odbrambene politike sa ZSBP i ZBOP EU, do sticanja statusa člana EU. U okviru Pregovaračke grupe za Poglavlje 31 (Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika), čiji je nosilac Ministarstvo spoljnih

poslova, osnovni pravci delovanja su: diplomatska akcija, zajednička bezbednosna i odbrambena politika (u okviru ovog mehanizma očekuje se učešće u vojnim i civilnim multinacionalnim operacijama EU), restriktivne mere (usaglašavanje sa spoljopolitičkim deklaracijama i merama EU) i kontrola naoružanja (sprečavanje širenja oružja za masovno uništenje i politika razoružanja). Bez obzira na određeno nezadovoljstvo u institucijama Evropske unije zbog nepridruživanja nekim deklaracijama pozitivno se ocenjuje učešće Srbije u ZSBP/ZBOP što dodatno stimuliše potrebu većeg angažovanja u ovoj oblasti. Osim učešća u multinacionalnim operacijama, vojnim od 2011. godine a civilnim od 2020. godine, zemlja kandidat poput Srbije može značajno da doprinese zaštiti evropskih vrednosti i interesa kroz PESCO u više projekata, ukoliko se ima na umu ekspertiza i specifične sposobnosti koje su razvijane u ranijem periodu.

REPUBLIKA SRBIJA U PODRŠCI MIRU U SVETU

Posebno važan segment spoljopolitičkog angažmana Srbije jeste upravo učešće u mirovnim operacijama pod okriljem UN i Evropske unije. Iskustvo učestvovanja u mirovnim misijama u vreme SFRJ i četrnaestogodišnje iskustvo od reintegracije u međunarodnu zajednicu, izdvaja Vojsku Srbije kao najiskusnijeg subjekta u ovom važnom i odgovornom poslu. Od 2002. godine Vojska Srbije je učestvovala u 15 mirovnih operacija sa gotovo 2.000 pripadnika na tri kontinenta. Srbija je danas u prvih 50 država po broju ljudstva upućenom u mirovne misije UN na svetskom nivou i u prvih 10 u Evropi. Imajući u vidu da je 2016. godine u mirovnim misijama bilo angažovano 572 pripadnika vojske, a u 2017. godini angažovano je oko 650 koliko je planirano i za 2018. godinu, jasna je tendencija da se nastavi sa značajnim angažovanjem u mirovnim misijama, čime se dodatno povećava ugled i spoljopolitički uticaj RS u svetu. Iako je jedno od pitanja u samom procesu pregovora kroz poglavlje 31 pitanje revizije stratejskih dokumenta važno je naglasiti da postojeća dokumenta predstavljaju adekvatan okvir za angažovanje pripadnika VS i za slanje civilnih eksperata u mirovne misije. Osim toga, poželjno je doneti i poseban zakonski akt o učešću Republike Srbije u civilnim misijama kako bi se pitanje učešća civilnih eksperata u mirovnim misijama podrobnije zakonski regulisalo. Republika Srbija trenutno učestvuje u četiri multinacionalne vojne operacije pod mandatom Evropske unije (u Somaliji – EUTM Somalia i „EUNAVFOR Somalia – Operation ATALANTA“, u Maliju – EUTM Mali i u Centralnoafričkoj Republici – EUTM RCA) i ne učestvuje u civilnim operacijama Evropske unije.

Tabela 1: Multinacionalne operacije Evropske unije u kojima Republika Srbija ima svoje predstavnike

MnOp	Angažovani pripadnici VS	Ukupno	Napomena
„EUTM Somalia” Somalija	– šef sanitetske službe u Komandi misije – medicinski tim (lekar i 4 tehničara)	6	Do sada je u EUTM Somalia bilo angažovano 50 pripadnika Vojske Srbije.
„EUNAVFOR-ATALANTA”	– četiri štabna oficira u Operativnoj komandi – štabni podoficir u Operativnoj komandi – dva štabna oficira u Komandi snaga na brodu u Indijskom okeanu – 12 pripadnika autonomnog tima za zaštitu brodova (ATZB)	19	Do sada je u EUNAVFOR Somalia – Operation ATALANTA bilo angažovano 93 pripadnika Vojske Srbije.
„EUTM Mali” Mali	– medicinski tim (lekar i 2 tehničara)	3	Do sada je u EUTM Mali bilo angažovano 18 pripadnika Vojske Srbije.
„EUTM RCA” CAR	– šef sanitetske službe u Komandi misije – medicinski tim (lekar i 5 tehničara)	7	Do sada je u EUTM RCA bilo angažovano 13 pripadnika Vojske Srbije.
		35	

CIVILNE MISIJE EVROPSKE UNIJE I UČEŠĆE REPUBLIKE SRBIJE U NJIMA

Praktično učešće Republike Srbije u konceptu Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike EU započeta je dve godine pre otvaranja pregovora o pristupanju Evropskoj uniji, što je važan pokazatelj gledanja unapred, strateškog promišljanja i blagovremenog planiranja aktivnosti sistema odbrane, korisnih po državu i njene građane.

U Republici Srbiji odavno postoji visok nivo svesti o činjenici da se aktivnim uključanjem u koncept ZBOP i ZSBP unapređuje spoljnopolitička pozicija države, pozitivno se utiče na njen položaj u međunarodnim organizacijama i doprinosi uvažavanju zemlje kao aktivnog subjekta uspostavljanja bezbednijeg regionalnog i globalnog okruženja. U okviru rada u pregovaračkoj grupi za Poglavlje 31, jedno od važnih pitanja je i uključanje Republike Srbije u civilne misije Evropske unije za upravljanje krizama. Dosadašnji nivo učešća civilnog osoblja u vojnim i policijskim misijama smatra se nedovoljnim, a početak centralno planiranog i organizovanog učešća eksperata iz Republike Srbije u civilnim misijama biće jedan od prioriteta u narednom periodu. Za sprovođenje te zamisli očekuje se značajnija i sadržajnija podrška Evropske službe spoljnih poslova, Evropske komisije i država članica EU. Imajući u vidu multidimenzionalnost savremenih multinacionalnih operacija, civilni eksperti ne moraju biti angažovani samo u civilnim misijama, već se mogu angažovati u vojnim, civilnim i civilno-vojnim misijama. Učešće u civilnim misijama Evropske unije se uglavnom opisuje kao „civilna sila”, tj. akter koji na međunarodnoj sceni pre svega koristi svoju „meku moć”, oličenu u ekonomskim resursima Unije (humanitarna i razvojna pomoć), političkim resursima (politike uslovljavanja i proširenja), odnosno civilnim resursima (pravosuđe, carina, kontrola granica, policija), dok se vojni resursi (uspostavljanje i održavanje mira, borba protiv pirata) koriste u znatno manjoj meri. Evropska unija pod opštim terminom upravljanje krizama (crisis management) podrazumeva aktivnosti kao što su mentorstvo, monitoring i savetovanje ili izgradnja kapaciteta u sektoru bezbednosti, uključujući obuke i treninge. Upravljanje krizama EU se uglavnom sastoji od mera za sprečavanje sukoba i razmeštanja mirovnih misija. Mere za sprečavanje izbijanja sukoba podrazumevaju izgradnju mira, sprečavanje sukoba, posredovanje i dijalog. Sprečavanje sukoba podrazumeva aktivnosti ranog upozoravanja, rane identifikacije rizika od sukoba, dubokog razumevanja konteksta sukoba, kao i posedovanje odgovarajućih alata za analizu sukoba. EU je razvila sopstveni mehanizam za podršku posredovanju, koji obuhvata visoko političko posredovanje i izgradnju poverenja.

Shodno tome, Vlada Republike Srbije je donela Zaključak o potrebi uspostavljanja nacionalnog zakonodavnog okvira i institucionalnih kapaciteta za učešće civilnih struktura iz Republike Srbije u multinacionalnim mirovnim misijama i zadužila Ministarstvo spoljnih poslova da, u saradnji sa Podgrupom Ministarstva odbrane i Vojske Srbije zaduženom za obezbeđivanje zakonskog okvira i jačanje institucionalnih kapaciteta za učešće Republike Srbije u civilnim misijama EU, započne rad na izradi Akcionog plana za stvaranje kapaciteta za upućivanje civila u multinacionalne operacije, kao i na implementaciji ostalih zadataka u vezi sa pripremom za civilne misije UN, OEBS i Evropske unije. U okviru pregovaračke grupe za poglavlje 31 (spoljna, bezbednosna i odbrambena politika), a radi učešća u upravljanju krizama pod okriljem Evropske unije, nepohodno je uspostaviti mehanizam za slanje civilnih eksperata u misije. Takav mehanizam do

sada nije postojao u Republici Srbiji i važno je uspostaviti zakonodavni okvir, raditi na izgradnji sistema na nacionalnom nivou, uspostavljanju kriterijuma za odabir kandidata, mehanizama za njihovu proveru, kao i formirati sistem za obuku i upućivanje civilnih eksperata Republike Srbije u multinacionalne operacije. Učešće u vojnim multinacionalnim operacijama je izuzetan spoljnopolitički uspeh, ali osim toga je neophodno imati i razvijen sistem za slanje civilnih eksperata u misije.

KONCEPT BORBENIH GRUPA EVROPSKE UNIJE

Zaključkom Vlade Republike Srbije od 10. jula 2015. godine odlučeno je o pristupanju Konceptu borbenih grupa, kao delu Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike Evropske unije čime bi se Republika Srbija, osim multinacionalnih operacija pod okriljem Evropske unije uključila i u koncept borbenih grupa. Aktivno delovanje EU u oblastima upravljanja krizama zasniva se na implementaciji sveobuhvatnog pristupa i unapređivanju sposobnosti „izvršilaca“ kao što su, Bobene grupe (BG EU), Evropska Odbrambena Agencija (EOA), Civilni timovi za odgovor i drugi, a u saradnji sa drugim međunarodnim organizacijama: UN, NATO, OSCE i trećim državama. Bobene grupe EU u okviru ZBOP osnovane su sa ciljem angažovanja na sledećim zadacima:

- Humanitarna asistencija;
- Operacije evakuacije;
- Stabilizacija, rekonstrukcija i vojno savetovanje trećim zemljama;
- Prevencija konflikta i
- Razdvajanje strana (silom).²¹

Razrađen je poseban mehanizam za izgradnju potrebnih sposobnosti za realizaciju navedenih misija. Za precizno određivanje termina eventualnog angažovanja jedinica u BG EU neophodno je voditi računa da je za pripremu snaga pre *stand by* perioda propisano vreme od najmanje dve godine, što utiče na to da se snage VS mogu angažovati u BG EU koje su „na dužnosti“ u 2017. godini i dalje. Otežavajuću okolnost učešća u borbenoj grupi predstavlja činjenica da bi troškovi obuke i opremanje jedinica u sastavu grupe u potpunosti pali na teret budžeta Republike Srbije. Takav angažman bi zahtevao, pored redovnog budžeta namenjenog nacionalnoj odbrani, dodatna finansijska sredstva za podršku reformi koje predstavljaju dostizanje standarda i ostvarivanja kompatibilnosti u naoružanju, opremi, standardima obuke, procedurama itd. Odluka Vlade Srbije o priključenju

²¹ Група аутора, „Безбедносни и одбрамбени аспекти прикључења Републике Србије Европској унији“, студија Института за стратегијска истраживања, руководилац пројекта др Тања Мишчевић, координатор пројекта пуковник др Катарина Штрбац, Медија центар Одбрана, Београд, 2014. године.

konceptu Borbenih grupa EU još jedan je napredak u procesu pregovora za članstvo u Evropskoj uniji, kao i opredeljenost za integralni pristup bezbednosti.

ZAKLJUČAK

Iako se u Evropskoj uniji sa izvođenjem multinacionalnih operacija i misija podrške miru otpočelo tek u prvoj deceniji XXI veka, to nije bilo prepreka da se razvija jedinstven pristup te organizacije u planiranju i organizovanju odgovora na međunarodne bezbednosne krize. Realističan pristup potencijalima i resursima Unije za aktivno delovanje u očuvanju bezbednosti evropskog kontinenta, ali i globalnog mira i bezbednosti, uticali su na novi strategijski pristup bezbednosti koji se ogleda kroz Globalnu strategiju Evropske unije, izradu Implementacionog plana u bezbednosti i odbrani, ali i uspostavljanje Stalne strukturalne saradnje. U odnosu na pristup rešavanja konflikata isključivo vojnim sredstvima, koji je bio aktuelan u periodu posle Drugog svetskog rata, sveobuhvatni pristup rešavanju konfliktnih situacija predstavlja kvalitativni pomak. Analizirajući Zajedničku bezbednosnu i odbrambenu politiku Evropske unije, kao i ciljeve koji su objavljeni u Globalnoj strategiji, Unija se zalaže za upravljanje konfliktima i stabilizaciju teritorije koja je njima zahvaćena.

Kako evropske integracije predstavljaju glavni spoljnopolitički prioritet RS, one zahtevaju značajne korake u pravcu sveobuhvatnih reformi u svim sektorima javnog života, pa tako i u oblasti spoljne i bezbednosne politike. Imajući u vidu sadašnje političke tendencije i pravce, te značajna pomeranja u strukturi globalnih i regionalnih međunarodnih odnosa, vrlo je verovatno da će ovaj aspekt procesa evropskih integracija, olicen u poglavlju 31, imati veći značaj u procesu pristupanja balkanskih država nego što je to bilo ranije. U tom smislu veoma je važan doprinos RS kroz angažovanje u ZBOP, učešće u mirovnim misijama EU, angažovanje najviših rukovodilaca u radu institucija ZBOP, te jačanje bilateralne saradnje sa državama članicama u cilju osnaživanja nacionalnih kapaciteta za angažovanje u ZBOP. Jačanje saradnje kroz učešće u konceptu Borbenih grupa, kao i veće civilno angažovanje u mirovnim misijama predstavljaju važan doprinos sveobuhvatnim naporima u cilju pristupanja Srbije Evropskoj uniji, ali i osiguravanju sopstvene bezbednosti. Evropska unija se u stručnim i političkim krugovima i dalje smatra prevashodno civilnim akterom, iako u okvirima ZBOP postoje obe komponente: vojne operacije i civilne misije. Republika Srbija daje svoj doprinos vojnim operacijama i saraduje sa EU i na drugim poljima. Ministarstvo unutrašnjih poslova (MUP) poseduje iskustvo u izvođenju policijskih misija pod okriljem UN, ali kapaciteti za sprovođenje civilnih misija nisu još uvek razvijeni, i njihov razvoj i osnaživanje biće jedan od prioriteta u narednom periodu, posebno imajući u vidu obaveze koje proističu iz poglavlja 31, već i potrebu da Republika Srbija u potpunosti preuzme obaveze koje proističu iz Zajedničke spoljne i bezbednosne politike/Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike u sprečavanju konflikata. U narednom periodu saradnja u

oblasti Zajedničke spoljne i bezbednosne politike/Zajedničke bezbednosne i odbrambene politike treba da se ogleda kroz povećanje doprinosa R. Srbije operacijama EU za upravljanje krizama, naročito u civilnim misijama i razvoj zajedničkih projekata kroz Stalnu strukturalnu saradnju sa Evropskom unijom. Ovakav pristup i aktivno učešće u upravljanju krizama, ali i mehanizmima za očuvanje bezbednosti evropskog kontinenta treba da dominantno utiču na poziciju Republike Srbije u procesu pregovora sa Evropskom unijom.

LITERATURA

- www.consilium.europa.eu/.../en/ec/128445.pdf
- www.seio.gov.rs
- Službeni glasnik RS br. 88/2009.
- Službeni vojni list 13/14.
- Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori, broj 1/2012.
- Službeni glasnik RS – Međunarodni ugovori, broj 1/2012.
- Grupa autora, „Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Republike Srbije Evropskoj uniji“, studija Instituta za strategijska istraživanja, rukovodilac projekta dr Tanja Mišević, koordinator projekta pukovnik dr Katarina Štrbac, Medija centar Odbrana, Beograd, 2014. godine.
- European security strategy, usvojena 2003. a adaptirana 2008. godine.
- Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije, 2009.
- Katarina Štrbac, „Odnos prema izazovima i komplementarnost pristupa Republike Srbije i EU“, Bezbednosni i odbrambeni aspekti priključenja Srbije Evropskoj uniji, zbornik radova, priređivač Katarina Štrbac, Misija OEBS-a u Srbiji i Institut za strategijska istraživanja, Beograd 2010. godine
- <https://europa.eu/globalstrategy/en/european-security-strategy-secure-europe-better-world>
- <https://europa.eu/globalstrategy/en/global-strategy-promote-citizens-interests>
- <https://www.ui.se/globalassets/ui.se-eng/publications/ui-publications/european-global-strategy-in-theory-and-practice-relevance-for-the-eu.pdf>
- <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2016/11/14/conclusions-eu-global-strategy-security-defence/>
- <http://www.consilium.europa.eu/media/22460/eugs-implementation-plan-st14392en16.pdf>
- http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-17-1476_en.htm
- [213](http://www.lisbon-treaty.org/wcm/the-lisbon-treaty/treaty-on-european-union-and-comments/title-5-general-provisions-on-the-unions-external-action-and-</p>
</div>
<div data-bbox=)

[specific-provisions/chapter-2-specific-provisions-on-the-common-foreign-and-security-policy/section-2-provisions-on-the-common-security-and-defence-policy/130-article-43.html](https://europa.eu/globalstrategy/en/council-conclusions-implementing-eu-global-strategy-area-security-and-defence)

<https://europa.eu/globalstrategy/en/council-conclusions-implementing-eu-global-strategy-area-security-and-defence>

Đurković, Miša, Igrutinović, Milan (ur), Zajednička spoljna i bezbednosna politika Evropske unije: aktuelni izazovi, Beograd, Institut za evropske studije, 2016.

Novaković, Igor, Vodič kroz poglavlje 31 predpristupnih pregovora sa Evropskom unijom, ISAC fond, Beograd, 2017.

Živković, Uroš, Vodič kroz civilne misije, ISAC fond, Beograd, 2017.

NOVELTIES IN THE COMMON FOREIGN AND SECURITY POLICY OF THE EUROPEAN UNION AND THE REPUBLIC OF SERBIA

Abstract: Since the establishment of the European Union, the area of foreign, security and defence policy is one of the important parts of European integrations. The EU Global security strategy which has been published after ten years, The Implementation plan for Global strategy and decisions which has been made by EU administration, as well as the establishment of The Permanent Structured Cooperation within the EU, significantly reinforced European security architecture. Having in mind security challenges in previous years which have shaken the European continent, the Union is trying to strengthen the security policy. Foreign, security and defence strategic documents and decisions should be materialized in upcoming years. The Republic of Serbia as a candidate country significantly contributes in the area of foreign, security and defence policy of the Union. One of the most important foreign policy priorities of the Republic of Serbia is the accession to the European Union, which will be realised through the Republic of Serbia's harmonization in the area of Common foreign, security and defence policy. Harmonization in the crucial issues of the global, European and regional foreign, security and defence policy is one of Serbia's interests with the EU standpoints and activities. Bearing in mind that the EU since its beginning, as a kind of model of reconciliation on the territory of Europe, has promoted shared principles and values aimed at preventing conflict on the European continent and beyond, the Republic of Serbia supports all EU measures in the field of conflict prevention, including the EU program for the prevention of violent conflicts. In addition, the Republic of Serbia is ready, after joining the EU, to contribute to the development of the EU and strengthening the EU's role in conflict prevention through a political dialogue and the development of cooperation, trade, arms control, the issue of human rights and environmental policy, as well as other short-term mechanisms. The Republic of Serbia, at this stage of the negotiation and after the accession to the Union is ready to be involved in conflict prevention.

Key words: European Union, common foreign, security and defence policy, EU Global Strategy, civilian missions, multinational operations.

CIP - Каталогизација у публикацији
- Народна библиотека Србије, Београд

327(497.11)"2017"(082)
323(497.11)"2017"(082)

SRBIJA i svet u 2017. godini / uredili Dušan Proroković,
Vladimir Trapara. - Beograd : Institut za međunarodnu
politiku i privredu, 2018 (Novi Sad : Artprint media). - 243
str. ; 24 cm

"Institut za međunarodnu politiku i privredu je 2017.
godine proslavio veliki jubilej: sedam decenija postojanja
i kontinuiranog rada. Zbornik radova Srbija i svet u 2017.
godini publikujemo kao jednu od aktivnosti u okviru
obeležavanja sedamdesetogodišnjice rada Instituta." -->
Uvod: Srbija i svet u 2017. godini. - Tiraž 150. - Str. 7-8:
Uvod: Srbija i svet u 2017. godini / Dušan Proroković,
Vladimir Trapara. - Napomene i bibliografske reference uz
tekst. - Bibliografija uz svaki rad. - Summaries.

ISBN 978-86-7067-250-5

a) Међународни односи - Србија - 2017 - Зборници b)
Србија - Политичке прилике - 2017 - Зборници
COBISS.SR-ID 264434188